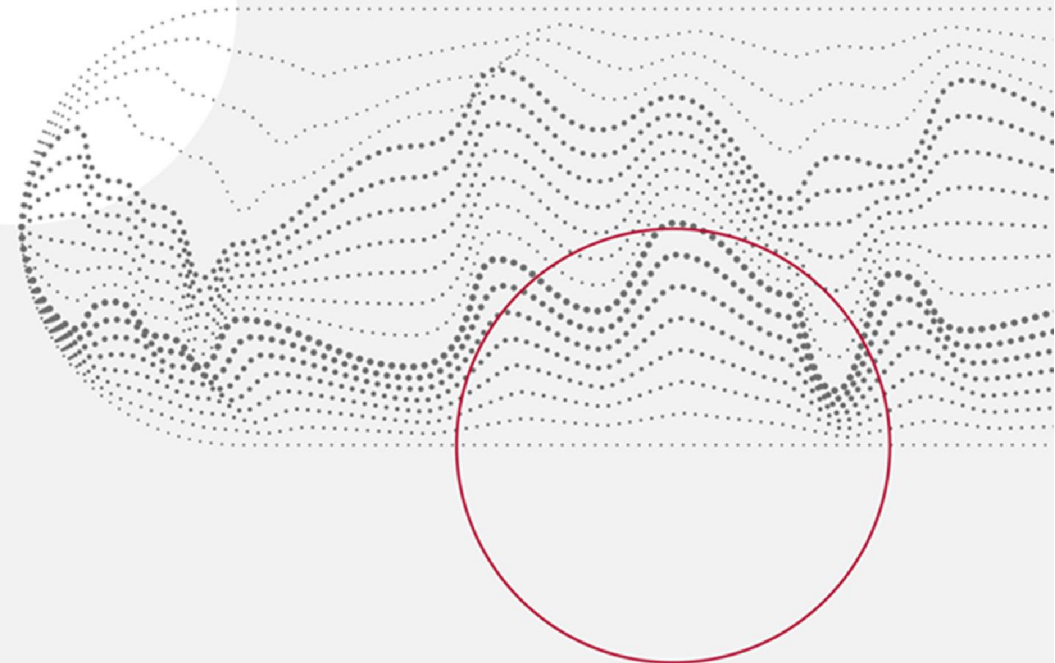

Ubóstwo energetyczne w Polsce 2012-2016

Zmiany w czasie i charakterystyka zjawiska

BRIEF REPORT
WERSJA POPRAWIONA
LUTY 2018

Katarzyna Sałach
Piotr Lewandowski

Ubóstwo energetyczne – splot niekorzystnych czynników

Gospodarstwo domowe jest **ubogie energetycznie**, jeżeli ma trudności w zaspokojeniu swoich potrzeb energetycznych z powodu niskiego dochodu lub charakterystyk mieszkania.

Potrzeby energetyczne to wszystkie czynności wykorzystujące zarówno energię ciepłą, jak i elektryczną, niezbędne do utrzymywania godnego poziomu życia,

a więc: ogrzewanie mieszkania, podgrzewanie wody, oświetlenie, przygotowywanie posiłków i korzystanie z podstawowych sprzętów RTV i AGD. Jeśli koszt zaspokojenia potrzeb energetycznych jest tak wysoki, że członkowie gospodarstwa domowego stają przed dylematem, czy ograniczać te potrzeby, czy też oszczędzać kosztem innych dóbr, np. na żywności, leków czy edukacji, to mówimy o ubóstwie energetycznym.

Ubóstwo energetyczne mierzymy wskaźnikiem WK-ND

Wskaźnik *Wysokie Koszty - Niskie Dochody* (WK-ND)

Dwa kryteria:

- **wysokie hipotetyczne wydatki energetyczne** (zaspokojenie standardowych potrzeb energetycznych)
- niskie dochody
 - 30% osób o najniższych dochodach
 - indywidualny próg dochodowy – uwzględnia sytuację mieszkaniową gospodarstwa domowego

Aby gospodarstwo domowe zostało zaklasyfikowane jako ubogie energetycznie, musi spełnić jednocześnie dwa kryteria: wysokich hipotetycznych wydatków na energię oraz niskich dochodów. Hipotetyczne wydatki na energię to takie wydatki, jakie poniosłoby gospodarstwo domowe – przy uwzględnieniu swojej sytuacji mieszkaniowej – gdyby miało możliwość pełnego zaspokojenia standardowych potrzeb energetycznych.

Grupę gospodarstw spełniających kryterium niskich dochodów określamy w dwóch krokach. W pierwszym kroku zawężamy tę grupę do 30% osób o najniższych dochodach ekwiwalentnych. W drugim kroku grupę tę zawężamy jeszcze bardziej do osób, które znajdują się poniżej indywidualnego progu dochodowego.

Indywidualny próg dochodowy dla gospodarstwa domowego jest sumą dwóch wielkości: progu ubóstwa wspólnego dla wszystkich gospodarstw domowych oraz wydatków energetycznych danego gospodarstwa. Próg ubóstwa wspólny dla wszystkich gospodarstw to 60% mediany dochodów pomniejszonych o stałe koszty utrzymania mieszkania. Dzięki zastosowaniu indywidualnego progu dochodowego uwzględniamy osoby, które znajdują się nieco powyżej progu ubóstwa dochodowego, jednak wysokie wydatki energetyczne „wpychają” je w ubóstwo energetyczne.

Wskaźnik „Wysokie Koszty – Niskie Dochody” jest zmodyfikowaną wersją popularnego wskaźnika „Low Income High Costs” (LIHC), dostosowaną do polskich warunków i szczegółowości dostępnych dla Polski danych.

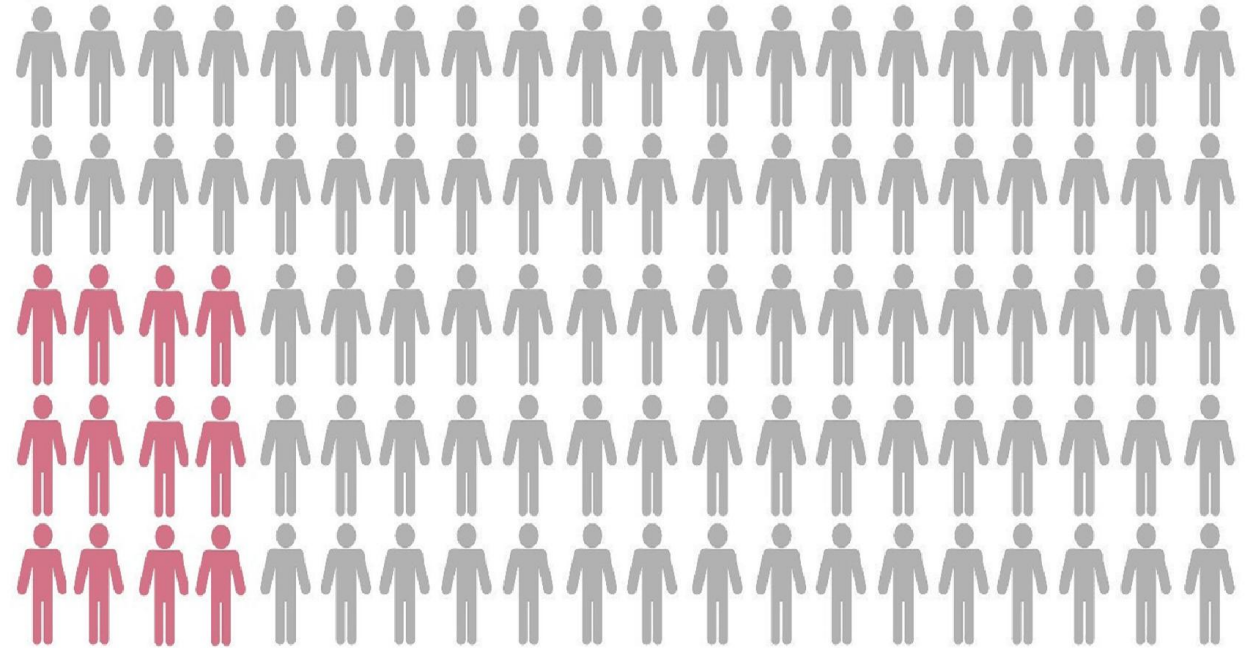
12% mieszkańców Polski doświadcza ubóstwa energetycznego

W 2016 roku 12,2% mieszkańców Polski było dotkniętych ubóstwem energetycznym. W ujęciu absolutnym oznaczało to 4,6 mln osób wchodzących w skład 1,3 mln gospodarstw domowych.

Wśród osób ubogich energetycznie, nieznaczna większość (2,5 mln) była równocześnie uboga dochodowo (według definicji ubóstwa relatywnego - dochody ekwiwalentne poniżej 60% mediany).

2,1 mln osób doświadczało ubóstwa energetycznego, choć nie było ubogie dochodowo. Unaocznia to fakt, że ubóstwo energetyczne nie powinno być postrzegane jako aspekt ubóstwa dochodowego, lecz jako odrębny wymiar deprivacji.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Badania Budżetów Gospodarstw Domowych 2016.

12% mieszkańców
Polski jest ubogich energetycznie 4,6 mln osób

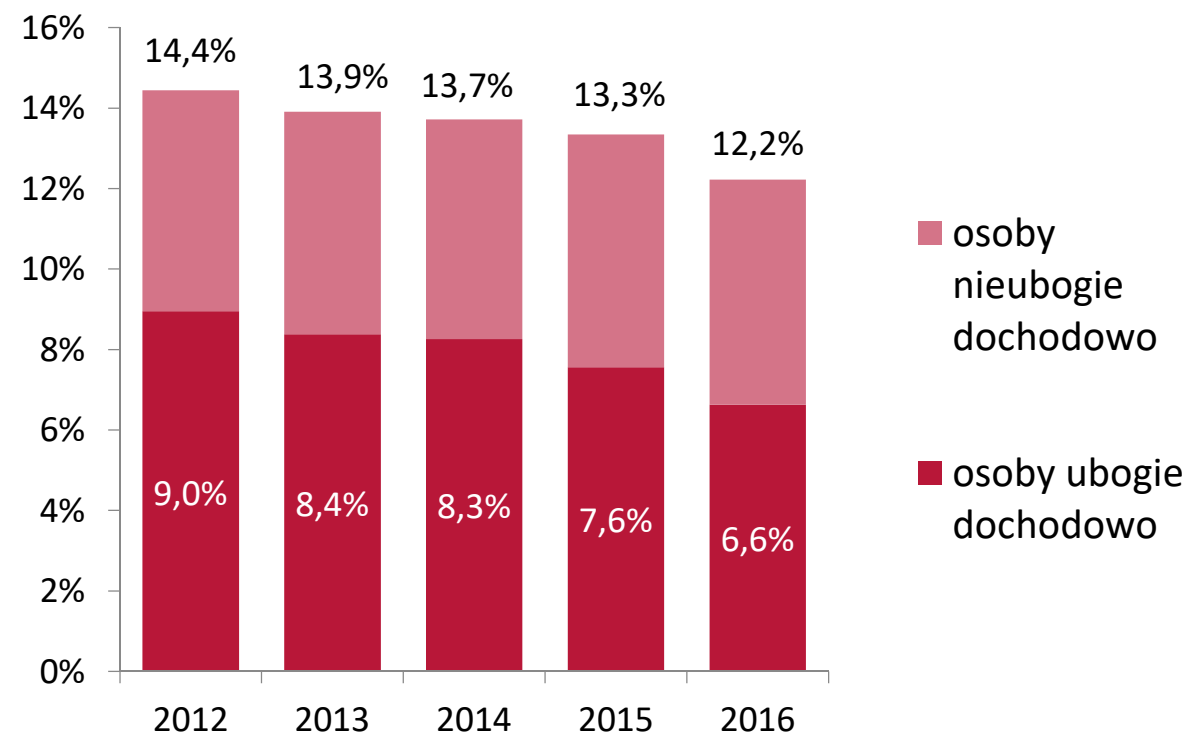
Odsetek osób ubogich energetycznie w Polsce zmniejszył się w ostatnich 5 latach

Odsetek osób ubogich energetycznie obniżył się z 14,4% w 2012 r. do 12,2% w 2016 r. W ujęciu absolutnym był to spadek o 880 tys. osób. Wynikał on niemal w całości ze spadku liczby osób, które były równocześnie ubogie dochodowo i energetycznie. Poprawa sytuacji tych gospodarstw domowych była w znacznej mierze efektem wzrostu ich dochodów.

Największy spadek rok do roku wystąpił pomiędzy 2015 a 2016 r. i można go wiązać z wprowadzeniem programu Rodzina 500+. Niemniej jednak, trend spadkowy widoczny był już od 2012 r. Odsetek osób, które były ubogie energetycznie, choć nie były ubogie dochodowo, praktycznie się nie zmienił i wynosił ok. 5,5% populacji.

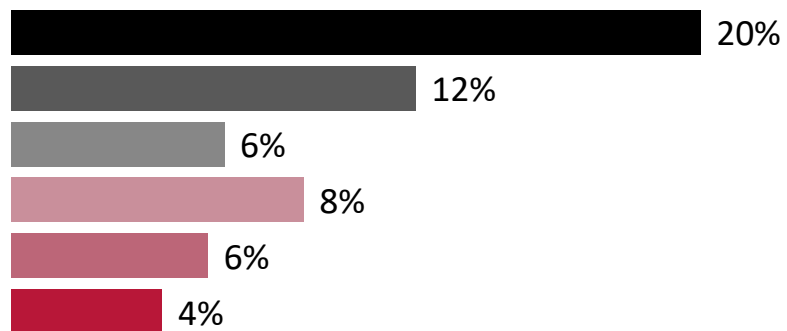
Ubóstwo energetyczne (% populacji)

Ubóstwo energetyczne dotyka głównie mieszkańców wsi i małych miast

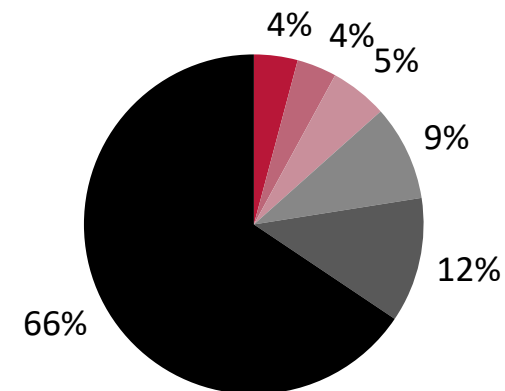

Odsetek osób ubogich energetycznie według miejsca zamieszkania

- wieś
- miasto poniżej 20 tys.
- miasto 20-99 tys.
- miasto 100-199 tys.
- miasto 200-499 tys.
- miasto 500 tys. i więcej

Struktura grupy ubogich energetycznie

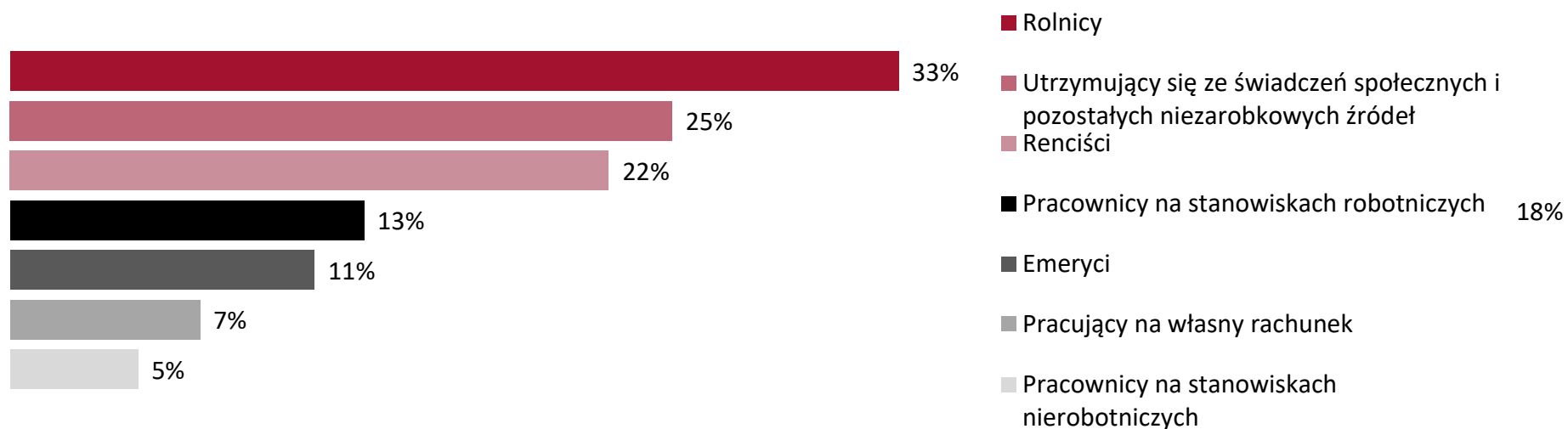
Zdecydowaną większość (2/3) ubogich energetycznie stanowią mieszkańcy wsi. W tej grupie stopa ubóstwa energetycznego jest też najwyższa – aż 20% mieszkańców wsi jest ubogich energetycznie. Jest to konsekwencją względnie niższych dochodów mieszkańców wsi oraz zamieszkiwania w domach jednorodzinnych o często dość dużych metrażach i niskiej efektywności energetycznej. Istotnym aspektem jest też częsty brak dostępu do sieci ciepłowniczej i gazowej.

Ubóstwo energetyczne jest też istotnym zjawiskiem w miastach poniżej 20 tysięcy mieszkańców, gdzie co ósma osoba jest dotknięta tym zjawiskiem. W dużych miastach (powyżej 200 tys. mieszkańców) skala ubóstwa energetycznego jest niewielka (ok. 5%).

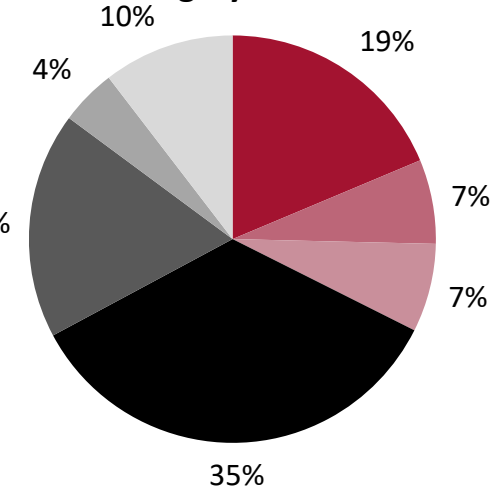
Gospodarstwa robotnicze, rolnicze i emeryckie stanowią większość dotkniętych ubóstwem energetycznym

Odsetek osób ubogich energetycznie według grup społeczno-ekonomicznych

Struktura grupy ubogich energetycznie

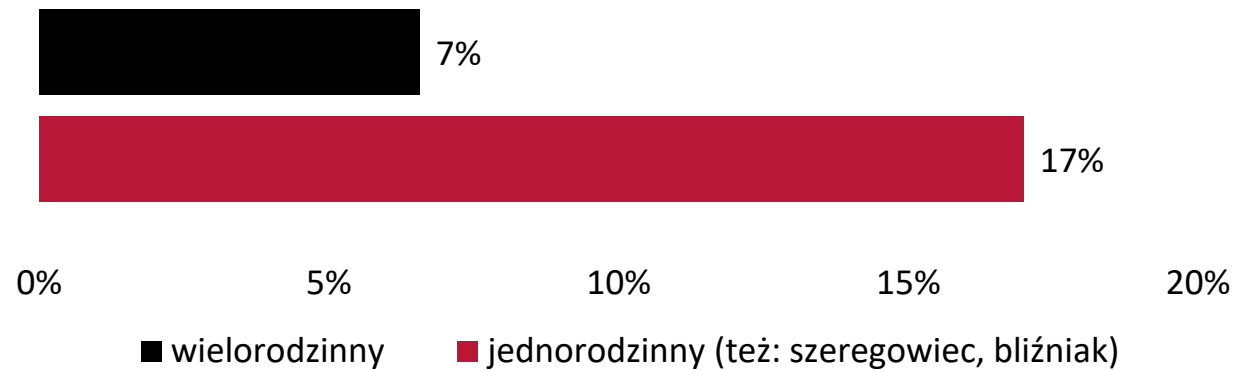
Skoro ubóstwo energetyczne najczęściej występuje na wsi, to rolnicy są tą grupą społeczno-ekonomiczną, w której odsetek ubogich energetycznie jest najwyższy – co trzecia osoba z gospodarstw domowych utrzymujących się z rolnictwa doświadcza ubóstwa energetycznego. Rolnicy stanowią prawie 20% wszystkich osób ubogich energetycznie.

Najbardziej liczną grupą wśród osób ubogich energetycznie są jednak pracownicy na stanowiskach robotniczych, którzy stanowią ponad 1/3 ubogich energetycznie. Istotną grupę ubogich energetycznie stanowią też emeryci (18% ogółu), choć stopa ubóstwa energetycznego wśród emerytów (11%) jest niższa od średniej krajowej (12%).

Ubóstwo energetyczne dotyka głównie mieszkańców budynków jednorodzinnych

Odsetek ubogich energetycznie według typu budynku

Struktura grupy ubogich energetycznie według typu budynku

Stopa ubóstwa energetycznego jest ponad dwukrotnie wyższa wśród mieszkańców budynków jednorodzinnych (lub szeregowców bądź bliźniaków) niż wśród mieszkańców budynków wielorodzinnych. W efekcie 75% wszystkich ubogich energetycznie to osoby zamieszkujące budynki jednorodzinne.

Jest to związane z (i) relatywnie dużymi powierzchniami budynków jednorodzinnych w Polsce, (ii) ich względnie niższą efektywnością energetyczną oraz (iii) rzadszym niż w przypadku budynków wielorodzinnych podłączeniem do sieci gazowej i ciepłowniczej, co przekłada się na relatywnie wyższe koszty zaspokojenia standardowych potrzeb energetycznych.

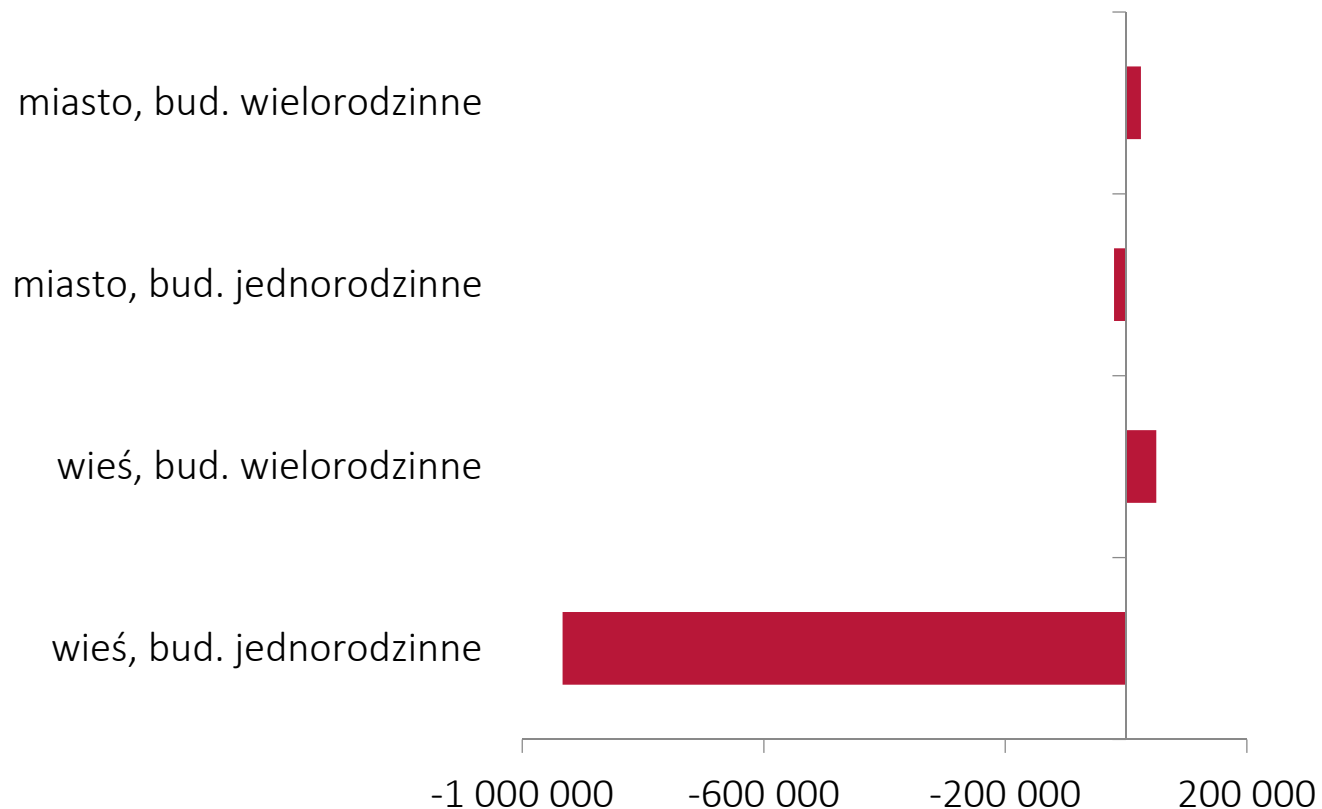
Spadek ubóstwa energetycznego w największym stopniu dotyczył mieszkańców domów jednorodzinnych na wsi

Między 2012 a 2016 rokiem liczba osób ubogich energetycznie w Polsce obniżyła się głównie dzięki spadkowi liczby osób ubogich energetycznie zamieszkujących domy jednorodzinne na wsi (o 933 tys. osób). Wynikało to zarówno ze wzrostu dochodów tych gospodarstw, jak i spadku ponoszonych przez nie kosztów energii.

Równocześnie, nieznacznie zwiększyła się liczba ubogich energetycznie zamieszkujących budynki wielorodzinne, zarówno na wsi (o 50 tys.) jak i w miastach (o 25 tys.). Było to wynikiem relatywnego wzrostu kosztu energii gospodarstw mieszkających w budynkach wielorodzinnych.

Zmiana liczby osób ubogich energetycznie między 2012 a 2016 rokiem

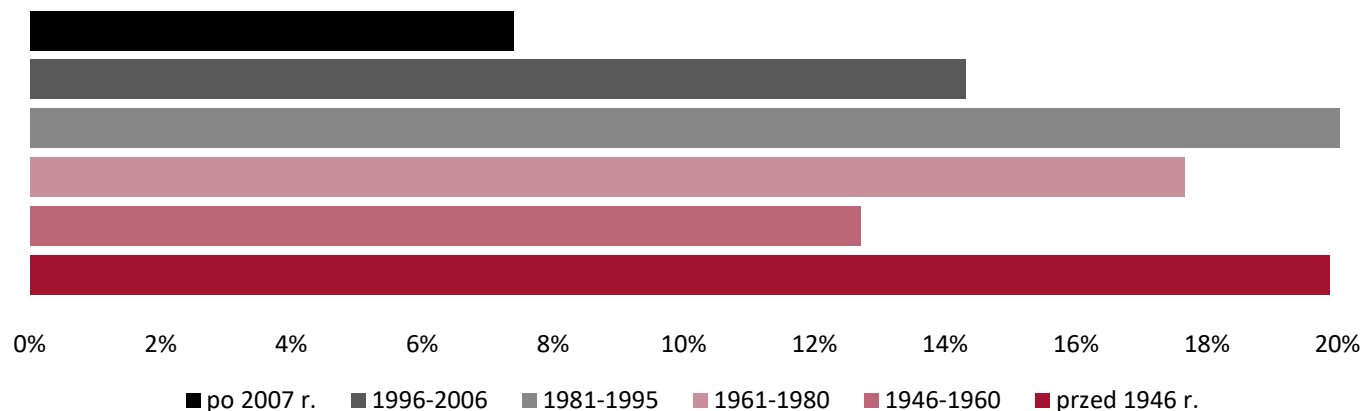

Najbardziej zagrożeni ubóstwem energetycznym są mieszkańcy budynków jednorodzinnych przedwojennych i z lat 1981-1995

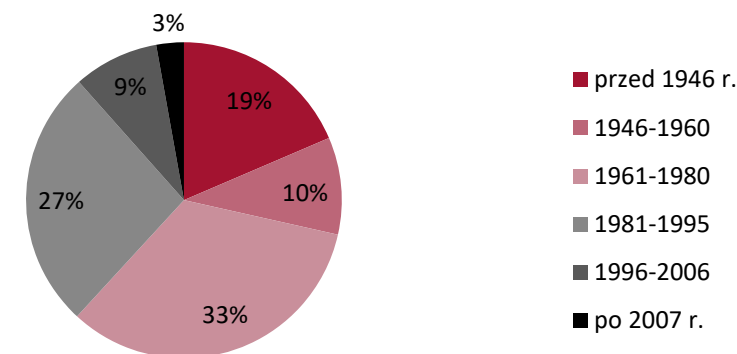

Budynki jednorodzinne (w tym bliźniaki i szeregowce)

Odsetek osób ubogich energetycznie według okresu wybudowania zamieszkiwanego budynku

Struktura ubogich energetycznie według okresu wybudowania zamieszkiwanego budynku

Mieszkańcy budynków jednorodzinnych (oraz bliźniaków i szeregowców) stanowią większość osób ubogich energetycznie. Ze względu na wiek budynków, można wskazać trzy grupy budynków, w których ubóstwo energetyczne jest największym problemem. Są to:

- budynki sprzed 1946 roku, często drewniane
- budynki wybudowane w latach 1960. i 1970.
- budynki wybudowane w okresie 1981-1995

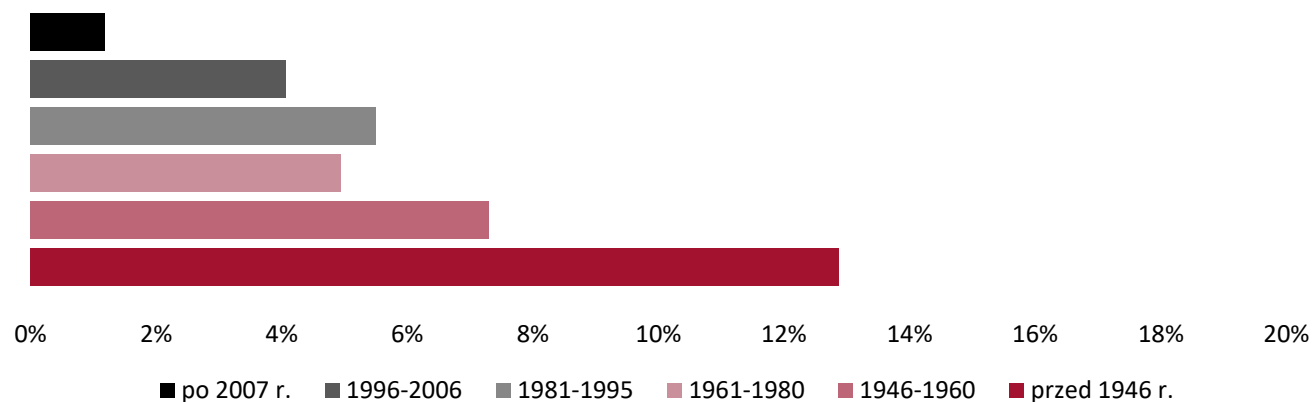
Mieszkańcy przedwojennych kamienic to główna grupa mieszkańców budynków wielorodzinnych zagrożonych ubóstwem energetycznym

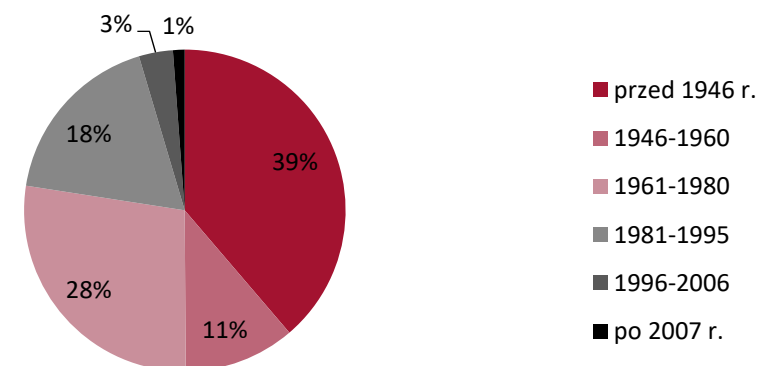
W przypadku budynków wielorodzinnych istnieje silna zależność między wiekiem budynku a ubóstwem energetycznym – im starszy budynek, tym wyższy odsetek mieszkańców ubogich energetycznie. W szczególności, dotyczy to przedwojennych kamienic, w których stopa ubóstwa energetycznego jest dwukrotnie wyższa niż wśród mieszkańców budynków wybudowanych po 1946 roku. Mieszkańcy przedwojennych kamienic stanowią 40% wszystkich ubogich energetycznie mieszkańców budynków wielorodzinnych.

Budynki wielorodzinne (kamienice, bloki mieszkalne itp.)

Odsetek osób ubogich energetycznie według okresu wybudowania zamieszkiwanego budynku

Struktura ubogich energetycznie według okresu wybudowania zamieszkiwanego budynku

Instytut Badań Strukturalnych (IBS) prowadzi badania nad ubóstwem energetycznym od 2015 roku. Niniejsza publikacja przedstawia najnowsze oszacowania skali zjawiska, dokonane w oparciu o najbardziej aktualne dane z Badania Budżetów Gospodarstw Domowych 2016 (GUS). Dzięki wypracowaniu i zaadaptowaniu do polskich warunków miar ubóstwa energetycznego precyzyjnie określamy skalę zjawiska i jego ewolucję w czasie. Identyfikujemy grupy społeczne najbardziej dotknięte problemem oraz określamy, w jakim stopniu ubóstwo energetyczne pokrywa się z ubóstwem dochodowym.

Materiały IBS dotyczące ubóstwa energetycznego:

- Publikacje: http://ibs.org.pl/publications_category/ubostwo-energetyczne/?category=171
- Opis projektu: <http://ibs.org.pl/research/ubostwo-energetyczne/>

**Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego „Badanie Budżetów Gospodarstw Domowych” 2012-2016. Główny Urząd Statystyczny nie ponosi odpowiedzialności za dane i wnioski zawarte w publikacji. Stosuje się zwyczajowe zastrzeżenia. Wszelkie błędy są nasze.*

**Projekt finansowany ze środków European Climate Foundation.*

Katarzyna Sałach
katarzyna.salach@ibs.org.pl

Piotr Lewandowski
piotr.lewandowski@ibs.org.pl

www.ibs.org.pl
@ibs_thinktank
@ibs_warsaw

